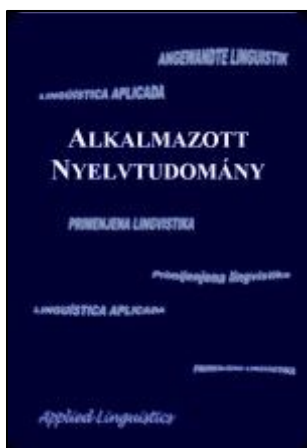


Navracsics Judit főszerk.

## Alkalmazott Nyelvtudomány (Eöry Vilma)

AZ MTA NYELVTUDOMÁNYI BIZOTTSÁG ALKALMAZOTT NYELVÉSZETI MUNKABIZOTTSÁGA.  
VESZPRÉMI EGYETEM ALKALMAZOTT NYELVÉSZETI TANSZÉKE. 2001–

### Az Alkalmazott Nyelvtudomány tizenhat évének áttekintése



Ezzel a címmel és az impresszumban alig változó adatokkal jelent meg 2001-ben a most 16 éves folyóirat. Hogy milyen igény hozta létre, azt a *Beköszöntő* írja le. Az alkalmazott nyelvtudomány ekkorra valóban megérett arra, hogy külön folyóiratban jelenjenek meg a legújabb eredményei. A tudományág nehezen meghúzható határai, tartalmának különböző értelmezései nem akadályozhatják meg, hogy az alkalmazottság mint kétségtelen ismérv összekösse ezeket az egymástól sokszor távolinak tűnő tudományterületeket.

A folyóirat az első évfolyamtól (2001) kezdve évente két számmal jelentkezik (néha összevont 1–2. számmal). Alapító főszerkesztője Lengyel Zsolt, alapító szerkesztőbizottsági elnöke Gósy Mária, jelenlegi főszerkesztője Navracsics Judit, szerkesztőbizottsági elnöke pedig Fenyvesi Anna.

A szerkesztőbizottság tagjai kezdetben: Galgóczi László (Szeged), Hidas Judit (Budapest, Szombathely), Kontra Miklós (Budapest, Szeged), Klaudy Kinga (Budapest, Miskolc), Navracsics Judit (Veszprém), Székely Gábor (Nyíregyháza). Közben természetesen voltak változások, a mai szerkesztőbizottsági tagok: Balaskó Mária, Fóris Ágota, Gósy Mária, Hidas Judit, Hunyadi László, Károly Krisztina, Klaudy Kinga, Kontra Miklós, Lengyel Zsolt, Markó Alexandra, Prószéky Gábor, Schirm Anita, Váradi Tamás. Az látszik, hogy az eredeti szerkesztők, olykor más pozícióban, de ma is tagjai a bizottságnak. Közben nagymértékben változtak a technikai feltételek, így nemcsak a technikai szerkesztők személye változott meg, hanem a megjelent szövegek formai igényessége is nőtt, például szinte megszűntek a korai számokban még gyakori helyesírási következetlenségek.

A szerkesztőség tagjainak többsége 17 éve végzi munkáját. Ez az állandóság alakította ki és határozza meg a folyóiratszámoknak már-már hagyományos szerkezetét: tanulmányok, műhely és könyvismertetések, illetve tanulmányok, könyv- és konferenciaismertetések. Az alkalmazott nyelvtudománynak a folyóiratban képviselt területei a következők: beszédprodukció, beszédpercepció és a hozzájuk kapcsolódó témakörök: beszédelsajátítás, beszédhibák, gyermeknyelv; pszicholingvisztika, mentális lexikon; neurolingvisztika: afázia; jelnyelvek, szaknyelvek; két- és többnyelvűség; fordítás, szakfordítás, tolmácsolás; a nyelv az oktatásban: írás- és olvasástanítás, anyanyelvoktatás, kommunikációskészség-fejlesztés, tankönyvek; idegennyelv-oktatás, a bevándorlók oktatása; szótárak, szakszótárak; nyelvi jogok, nyelvpolitika, nyelvstratégiák; nyelvtechnológia, nyelvi korpuszok, adatbázisok, szótárak, beszéd-előállítás, beszédfelismerés stb.

A folyóirat eddigi történetében tudományos tanácsadók is segítették a munkát: Dezső László, Kiefer Ferenc, Papp Ferenc, Szépe György, később Herman József. A köteteknek szaklektorai a kezdetektől fogva voltak. Megjelentek olyan számok is, amelyekben a tanácsadók és/vagy a lektorok nevét nem sorolták fel.

A továbbiakban az ismertető elsősorban az alkalmazott nyelvészet fogalmával, elméleti és módszertani kérdéseivel, valamint oktatásnyelvészettel (educational linguistics) és elsősorban nem is az idegennyelv-oktatásával, ezeken kívül még a nyelvtervezéssel, a nyelvstratégiával, a nyelvpolitikával foglalkozó tanulmányok között válogat, és belőlük mutat be néhány jelentőset. A bemutatás sorrendjét a megjelenés időrendje határozza meg, ezzel kirajzolódik valamiféle tendencia is, legalábbis a kiválasztott területeken.

Az egyik, a *Beköszöntő* szerint is a legkülönfélébb értelmezéseket mutató, mégis sarkalatos kérdés az, hogy mi is az alkalmazott nyelvészet. Az első szám első közleménye *Az alkalmazott nyelvészet fogalma, területei* címmel neves szakemberek válaszait közli erre a körkérdésre. Kiefer Ferenc szerint: „az alkalmazott nyelvészet közvetlenül a felhasználói szférát szolgálja, ill. gyakorlati feladatokat lát el” (2001/1: 5). Ide sorolja a nyelvi technológiákat, a nyelvoktatást elősegítő kutatásokat, a nyelvsajátítás kérdését azonban elméletinek tartja. A pszicholingvisztikát és a neurolingvisztikát nem az alkalmazott nyelvészet körébe helyezi el, csak azt, amikor az elméleti alap kutatás eredményeit gyakorlati feladatok megvalósítása érdekében használják fel (például beszédjavítással, a beszédben elmaradt gyermekekkel vagy afáziás betegekkel foglalkoznak). Nem alkalmazott nyelvészet a szociolingvisztika sem (legfeljebb ha van alkalmazott szociolingvisztika). A fordítástudományt és a lexikográfiát főleg alkalmazott nyelvészetnek tartja, a lexikológiát viszont már nem. A fonetikának, mint más részdiszciplínáknak is, van elméleti és alkalmazott oldala. „Az alkalmazott nyelvészet tehát a nyelvészeti elméletek, módszerek, elképzelések gyakorlati célú felhasználására vonatkozó kutatásokat foglalja magában” (5).

Békési Imre az elméleti és az alkalmazott kutatások szétválasztását természetesnek látja. Rossznak tartja azonban, és a legmesszebbmenőkig egyet is érthetünk vele, „ha értéknek bármelyikük csak önmagát képes elfogadni: »tiszta« tudomány voltát, másik közvetlen és nélkülözhetetlen »társadalmi« szerepét. Jómagam abban a szemléleti keretben tudom értelmezni a fenti elkülönülést (miként már harminc évvel ezelőtt is), amely a nyelv heterogén természetén belül lát homogén területeket” (2001/1: 6).

Kontra Miklós is hasonló véleményen van, de az alkalmazott nyelvészeti kutatásra koncentrál: „Az alkalmazott nyelvészetet olyan tevékenységnek tekintem, amelyben nyelvészeti tudásunkat társadalmi problémák megoldására használjuk fel. Az alkalmazott nyelvészeti kutatás tehát olyan tudományos kutatás, amelynek primér célja a társadalmi problémák megoldásához szükséges tudás megszerzése” (2001/1: 9).

Figyelemre méltó a körkérdésre a további válaszolók álláspontja is, Gordos Gézáé, Bencze Lóránté, Hell Györgyé, Székely Gáboré, B. Fejes Kataliné, Galgóczi Lászlóé, Navracsics Judité, Szűcs Tiboré és Horváth Györgyé. Ismertetésükre hely hiánya miatt ez a bemutatás nem vállalkozhat.

Szépe György és Zsolnai József beszélgetése a nyelvtudományról, a pedagógiatudományról, a NYIK-programról, terveikről (2001/1: 115–119) tizenhat év távlatából, amikor már a beszélgetőtársak egyike sem él, különösen tanulságos. Az egyik kiemelendő kérdés a NYIK (nyelvi, irodalmi és kommunikációs) oktatási program, amely még a 70-es években született Zsolnai József irányításával, vezetésével. Alternatív programként élt évtizedekig, a tanuló érdekeit és sajátosságait vette figyelembe, és elvben szabad kezet adott a pedagógusnak, hogy az oktatási-nevelési cél eléréséhez tananyagot, valamint módszereket válasszon. A sok kritika ellenére is betöltötte azt a szerepét, hogy megindítson egyfajta szemléletváltást az anyanyelvoktatásban a hagyományos anyanyelvi képzés alternatívájaként. Zsolnai József 2001-ben még reménykedett egy körülbelül húszéves továbbélésben, mára azonban a programnak és a hozzá hasonlóknak az alkalmazási gyakorisága csökkent, és egyre kisebbnek látszik az esély arra, hogy a közoktatás-köznevelés meghatározó részévé váljon. A NYIK-program eredményességéhez nagyban hozzájárult, hogy olyan tekintélyes és így legitimációt biztosító képviselőjük, támogatójuk volt, mint Szépe György. Szóba került a beszélgetésben az is, hogy az anyanyelvnek a jövőben (2001-ből nézve) kitüntetett szerepe lesz, kitüntetettebb, mint amilyen akkor a pszichológia, a szociológia vagy a politológia szerepe volt.

Felismerte tehát az anyanyelvnek a személyiség alakulásában, ön- és világlátásában, gondolkodni, tanulni képes felnőtté válásában betöltött szerepét.

Károly Krisztina *Az alkalmazott nyelvészeti kutatások néhány alapvető módszertani kérdéséről* (2002/1: 77–87) című tanulmánya ajánlható mindenkinek, aki a nem alapkutatások módszertanában szeretné képezni magát. Általános kutatási alapkövetelmény, hogy minden ilyen munka szervesen, szisztematikusan menjen végbe. Az alkalmazott nyelvészetben azonban külön követelmény, hogy a kutatás empirikus legyen, tehát adatokon alapuljon. Nagyon szigorúan azonban az alkalmazott nyelvészeti kutatások egyik (gyakoribb) típusában veendő ez a követelmény, az úgynevezett elsődleges (primer) kutatásokban: ezek ugyanis közvetlen adatelemzésre épülnek. Az úgynevezett másodlagos (szekunder) kutatások az alkalmazott nyelvészet további „alkalmazásai”, de ezekre is szükség van. Károly Krisztina ugyan inkább csak egyetemi dolgozatokban tudja elképzelni őket, de az élet több területén szükség van rájuk a nyelvvel kapcsolatos problémamegoldásban, például a nyelvi tervezés, a nyelvstratégia, a nyelvpolitika területén. Itt – sokszor más társadalomtudományok eredményei mellett – összegezni kell, hogy mit mondanak az elsődleges alkalmazott kutatási eredmények: ezt jelenti a másodlagosság.

A tanulmány részletesen tárgyalja a kutatás legfontosabb ismérveit-követelményeit: a megbízhatóságot, a belső és a külső érvényességet. Bemutatja a kutatásmódszertani szempontból szétváló két csoportot: a kvantitatív és a kvalitatív kutatásokat és jellemzőiket (kvalitatív: célja az emberi viselkedés, az attitűd megértése; kvantitatív: célja a jelenségek tényszerűségének, illetve okainak a feltárása). Kitér a kvantitatív és a kvalitatív kutatások – mint két szélső pont – között elhelyezkedő főbb kutatási formákra is: az introspekcióra (menet közbeni, működés közbeni vizsgálat), a megfigyelésre (külső vagy részt vevő megfigyelés), a célzott leírásra (a jelenség egy kijelölt része a kutatás tárgya), az előkísérletre (inkább csak hipotézisalkotásra használható, kontrollcsoportja nincs, de már inkább kvantitatív), a kvázikísérletre (már alkalmaz kontrollcsoportot, de a résztvevők csoportjait nem véletlenszerűen, hanem tudatosan alakítja ki) és a kísérletre (egy tényező kivételével minden állandó, megvannak a kísérleti és a kontrollcsoportok, és ezek véletlenszerűen vannak kiválasztva). Az áttekintésnek fontos része a szakirodalom-jegyzék, amely megalapozó és továbbvivő módszertani munkák adatait tartalmazza.

Konczosné Szombathelyi Márta *A magyar és idegen nyelvek változó használati értéke. Vizsgálat egy győri, külföldi érdekeltségű vállalatnál* (2002/2: 79–92) című tanulmánya elsődleges alkalmazott nyelvészeti kutatás, és olyan témát tárgyal, amely mindig aktuális: a globalizáció nyelvhasználatra gyakorolt hatását. A vizsgálat ennek természetesen csak egy kis szeletét érinti, de mind módszertanában, mind eredményességében mintája lehet a hasonló kutatásoknak. Az osztrák–német tulajdonú, majd egy norvég vállalatba beolvadó cég Magyarországon (Győrben) valóban „multikulturális és multilingvális” környezetet teremt az ott dolgozók számára. Ennek jellemzőit, változásait, dinamikáját írja le a tanulmány.

A 2004. évfolyam 1. számának *Műhelybeszélgetés* rovatában jelent meg Andor Józsefinterjúja Noam Chomskyval (2004/1: 91–109). Ennek az ismertetését nem lehet kihagyni, különösen azért nem, mert Chomsky Andor kérésére az alkalmazott nyelvtudományról, tehát nem saját szűkebb tudományterületéről is beszél a munkahelyén, a MIT-n (*Massachusetts Institute of Technology*) felvett interjújában. Arra a kérdésre, hogy mit szól a nyelvészetnek a performancia, általában a pragmatika felé való eltolódásához, azt válaszolja, hogy természetesnek tartja. Hiszen – és ezt hosszan fejtegeti – az általa bevezetett I-nyelv (intern) és E-nyelv (extern) közül a második az emberen kívüli környezettől függő nyelvet jelenti (az I-nyelv pedig az emberben belül levőt). E kettő esetében „egyfajta logikai kapcsolattal állunk szemben. Létezik egy ismerethalmaz, amelyet az adott terület valamennyi kutatása előfeltételezettnek vesz. Ilyen az I-nyelv esete. S ezután bármi tetszőlegesen tanulmányozható” (94). Nem lát eltolódást, fordulatot, szerinte bármit lehet leíró (deskriptív) módon tárgyalni. A nyelvtudomány egyes irányzatai közötti ellentétekről pedig többek között a következőket mondja: „mindezek olyan véleménybeli eltérések, amelyek valamennyi tudományban megjelennek [...] Hogy ezek

háborúskodássá váljanak, nos, ez teljes mértékben groteszk” (95). A mienktől különböző elképzelések megismerését és mérlegelését ajánlja bármely terület képviselőinek, és óvja őket a fanatizmustól. Az azonban feltűnő, hogy a társadalomtudományok területén károsnak minősít bizonyos törekvéseket. Ez vagy elfogultságot tükröz, és akkor tudományosan nem lehet jogos, vagy a tudományosság szabályainak és dinamikájának figyelmen kívül hagyására utal, és akkor természetesen jogos (a szövegből, sajnos, nem derül ki, mire vonatkozik az értékelés). Az empirikus kutatások helyett a nyelvészetben az elméleti módszereket tartja célravezetőnek, különösen, ha az empiria már gátja lesz az elméleti következtetésnek. Ez nem az alkalmazott nyelvészetre vonatkozik ugyan, de mint empirikus területet mindenképpen érinti. Beszél még a kommunikáció elméleti kutatásának a nehézségeiről, a pragmatikáról, a lexikon mentális reprezentációjáról, a szótárakban megjeleníthető lexikális információkról, a modularitásról. Arra az utolsó kérdésre, hogy: „Miért gondolja Ön azt, hogy a nyelv tökéletlen ahhoz, hogy a kommunikáció eszköze legyen?”, a válasz egy hosszú eszmefuttatás, de nem is annyira a feltett kérdésre ad választ, hanem arra, mi mindenre való még a nyelv a kommunikáción kívül. Ebből idézek néhány mondatot. Véleményem szerint a nyelvtudomány gyakorlatában ez a szempont még mindig nem játszik fontosságának megfelelő szerepet:

„Mindannyian tudjuk, hogy a nyelv rendkívül tökéletlen eszköz a kommunikáció céljaira, s emiatt van az, hogy olyan sok kommunikációs sikertelenséggel, zavarral találkozhatunk. Mi ennek a kapcsolata a nyelv természetével? [...] A nyelvről szóló, évszázadokra visszanyúló felfogás az, hogy a nyelv a gondolat kifejezésének eszköze. A biológusok, paleoantropológusok és más kutatók igen hosszú ideje adott tényként kezelik azt, hogy a nyelv elsődleges funkciója – már amennyire egy biológiai rendszer funkciójáról beszélhetünk – az, hogy egy szimbolikus világot teremtsünk vele, amelyben tervezni, interpretálni, cselekedni, gondolkodni tudunk [...] Statisztikailag nézve a nyelvhasználatnak csaknem az egészét a belső dialógus teszi ki. [...] Vajon ez kommunikációnak tekinthető? Bizonyos, hogy nem – inkább gondolkodás. Ennélfogva statisztikai értelemben a nyelv csaknem egészében nem kommunikatív. S ebből olyan konklúziót vonhatunk le, amilyent csak akarunk” (108).

Kontra Miklós *Magyar nyelvtudomány, társadalmi felelősség, politika* (2006/1: 177–185) című tanulmányában olyan területre kirándul, ahol bevallása szerint még nem járt, de más sem igen. Ellenpéldaként hivatkozik azért Herman József és Imre Samu 1987-es *Nyelvi változás – nyelvi tervezés Magyarországon* című akadémiai előadására, Herman József 1985-ben a *Kritikában* publikált *Nyelv, állam, politika* című tanulmányára, megemlíti Szépe György nevét, aki érintőlegesen foglalkozott a témával, valamint Lengyel Zsoltét, régebből pedig Papp Istvánét és Karácsony Sándorét. „[...] a magyar nyelvészetre a politikai vonatkozások kerülése, a politikai állásfoglalásoktól való tartózkodás volt jellemző. Úgy érzékelem, ma is nagyrészt ez a helyzet. Ez szerintem nem járul hozzá alacsony presztízsű tudományunk társadalmi megbecsüléséhez, de ahhoz sem, hogy a nyelvészek segítsék a sötétben botorkáló magyar politikusokat” (177). Sajnálja, hogy a magyar nyelvtudomány által felhalmozott tudományos ismereteket a közösség életében: a közigazgatásban, az egészségügyben, az igazságszolgáltatásban és máshol nem hasznosítják. Beszél a nyelvészet képviselőinek a felelősségéről, a nyelvvvel kapcsolatos laikus véleményekről még néha a magukat képzett nyelvésznek tartók körében is, valamint arról, hogy mindezek nem növelik sem a nyelvészet társadalmi hasznosságát, sem a hitelét.

Ezután rátér a magyar nyelvpolitika hiányára: „Magyarországon 2005-ben sincs még formalizált, tudatos, állami nyelvi tervezés, s ebből következően nincs tudatos nyelvpolitika sem. (A nyelvi tervezés olyan tervezés, ami a nyelvhasználat megváltoztatását célozza, lásd pl. Tolcsvai, szerk., 1998. A nyelvpolitika azoknak a törvényeknek, rendeleteknek, szabályoknak és gyakorlati intézkedéseknek az összessége, amelyek a tervezett nyelvhasználati változásokat hivatottak előidézni, lásd pl. Szépe, 2001)” (184). A cikk megjelenése óta létrejött a Magyar Nyelvstratégiai Intézet, ennek éppen az a feladata, amit Kontra Miklós hiányol: a magyar nyelvpolitika szakmai megalapozása itthon és a határon túl, egy végrehajtható nyelvstratégia létrejöttében való részvétel. „A nyelvpolitika Grin (2003: 30) megfogalmazása szerint [ugyanis] olyan szisztematikus, racionális és elméletileg megalapozott társadalmi szintű erőfeszítés a nyelvi környezet megváltoztatására, amely

a jólét növelését célozza. Tipikusan hivatalos szervek irányítják/gyakorolják, s az illetékességi körükbe tartozó emberek egy részére vagy mindegyikére vonatkozik” (184–185). A nyelvi környezet ugyanis Kontra Miklós szerint is veszélyt jelenthet a mienkhez hasonló kis nyelvekre a globalizációnak a nyelvi hierarchiát kialakító hatása következtében, különösen visszaszorulhat a magyar nyelvűség a határon túl, az idegen nyelvek nem tudása pedig elszigetelődéshez vezethet.

A 2008-as évfolyamban találunk egy tanulmányt a szövegértési nehézségek kutatásának eredményeiről. Laczkó Mária *A szövegértési nehézségek hátterében meghúzódó részkészségekről egy vizsgálat tükrében* (2008/1–2: 101–120) című munkájának bevezetőjében kiemeli, hogy „az anyanyelv elsajátításának egyik – napjainkban sokat kutatott – területe az olvasás elsajátítása, az írott nyelv dekódolásának folyamata. E bonyolult és összetett mechanizmus több nyelvi és nem nyelvi készség megfelelő fejlettségét, együttes és hibátlan működését feltételezi, hiszen a nyelvi folyamatok mellett részt vesznek benne vizuális, kognitív és idegrendszeri folyamatok” (101).

Az olvasás – és hozzátehetjük, hogy az olvasásértés – komplex tevékenység, és elsajátításának színvonala azóta (2008 óta) is az oktatás egyik legérzékenyebb területe, hiszen a tapasztalatok és a mérések tanúsága szerint az oktatási tevékenység ezen a területen nem tud eléggé hatékony lenni. A tanulmány szerint nem annyira az olvasástanulás korai, észlelési-szegmentálási szakaszában, sokkal inkább a későbbi, értelmezési szakaszában jelennek meg a gondok, annyira, hogy a várható olvasási- és értelmezésképesség-fejlődés sok tanulónál nem következik be, illetve megreked. Ebben a szerző szerint lényeges szerepet játszanak az olvasó készségei és a benne zajló feldolgozó, elsősorban nyelvi folyamatok és műveletek. A pontos olvasásban elsősorban a beszédészlelési és -megértési folyamatok játszanak központi szerepet, de a mentális lexikon nagysága, a szókincs aktivizálhatósága is döntő jelentőségű. Az olvasás és az olvasásértés sikerességét befolyásolja a rövid és a hosszú idejű emlékezet működése is, az olvasott szöveg megértésében pedig a grammatikai, a szintaktikai és a szemantikai viszonyok felismerésének is lényeges szerepe van.

A tanulmány célja megvizsgálni, hogy idősebb, már középiskolás tanulók szövegértése kapcsolatba hozható-e a szövegértést meghatározó részkészségekkel. A vizsgálatban 9. osztályos tanulók vettek részt. Az eredmény szerint a tanulók nagy része a szövegnek csak egyes részeit érti meg, a szöveg egészét nem, ez pedig egyben a tanulási képességek alacsony fokát is jelenti. A szöveg lineáris összefüggéseit jobban értik a tanulók, de az ok-okozati összefüggéseket, a ki nem mondott, csak kikövetkeztethető tartalmakat már nehezen vagy egyáltalán nem. Laczkó Mária vizsgált továbbá több észlelési és megértési részképességet a beszédészlelés és -értés területén, így például a verbális és a vizuális memóriát. Ez utóbbi szerint a tanulók memóriaeredménye szorosan összefügg a szókincs nagyságával.

A szövegértésben központi szerepet játszó beszédészlelési mechanizmus és a vizsgált egyéb részkészségek is elmaradást mutattak. Az elmaradás mértéke sokszor (például a beszédészlelés esetében) még az 1. osztályosok szintjét sem érte el, vagy éppen ezen a szinten volt. Ilyen képességekkel bíró tanulókat kellene megtanítani irodalmi szövegek, szakszövegek értelmezésére. A szerző szerint szemléletváltásra van szükség, hiszen „a szövegértés fejlesztéséhez rendre megjelenő szöveggyűjtemények hasonló feladatsorainak mechanikus alkalmazása önmagában nem elégséges a jelenleg problémát mutató szövegértés orvoslásához” (119).

Mászlainé Nagy Judit *A roma és magyar kisiskolások pragmatikai kompetenciájának fejlesztési lehetőségei a tanórákon* (2010/1–2: 65–79) című tanulmányában azt a feltevést veszi alapul, hogy a roma és a magyar gyerekek nyelvhasználata és különböző kultúrájuk folytán pragmatikai kompetenciájuk is különbözik. Szociopragmatikai szempontú vizsgálatot végzett Jászapatiiban magyar és roma kisiskolások körében konverzációban és fogalmazásokban (Mászlainé 2007, 2008, 2009, 2010). Ennek eredményei szerint a két csoport különbözik beszélési lépéseik jellegében, érvelésmódjukban, viselkedésükben, a magyar gyerekek például általában udvariatlanok a romákkal, fordítva azonban ez nem igaz. Ezután javaslatokat tesz a kapcsolatteremtés, az együttműködés, valamint a fogalmazás tanításának módszereire, és arra, hogyan lehetne beépíteni őket

a tananyagba. Több ilyen jellegű elemzésre lenne szükség az *Alkalmazott Nyelvtudományhasábjain* is, hiszen az oktatás-nevelés egyik kevésbé vizsgált kérdéséről van szó.

Vékony Valéria *Írott nyelvi kétnyelvűség németországi magyar migráns gyerekek körében* (2012/1–2: 105–126) című tanulmánya különösen aktuális, mivel gyakorivá vált a nyugat-európai munkavállalás a magyar fiatalok körében. A nemrég kivándoroltak vagy most kivándorlók gyermekei vannak vagy lesznek hasonló helyzetben, mint akiknek a kétnyelvűségéről az írás szól. A németországi magyar származású migráns fiatalok az esetek többségében közel anyanyelvi szinten beszélnek a magyar és a német nyelvet. Az írott nyelvi kétnyelvűség kialakulásának feltételei azonban nem kedvezőek. Ezt támasztja alá egy 2011-ben lefolytatott kérdőíves felmérés is, amelynek eredményei azt mutatják, hogy a németországi magyarság magyar nyelvű literációjára (írása-olvasása) nem kielégítő, még ha magyar nyelvű beszédük az is. Ennek oka a magyar nyelvű iskoláztatás (csak hétfélig iskola működik) hiányában keresendő. A szerzőnek figyelemre méltó eredményei vannak a migránsok gyermekei kétnyelvűségének egyéb szempontú vizsgálatában (például származásnyelv – második nyelv) is, elsősorban a két nyelven való íráselsajátítás leírásában.

Lengyel Zsolt *A mentális lexikon: életkortól függő strukturális tényezők* (2013/1–2: 163–181) című tanulmánya az életkor szerepét vizsgálja 10–14 és 18–26 éves fiatalok szóasszociációs teljesítményében. A vizsgálat 2000 és 2006 között folyt csoportonként 1100-1100 személy bevonásával. A kötött szóasszociációs technikák közül az egyválaszost használták mintegy 200 hívószóval. A két korosztály eredményeinek egybevetése képezi a vizsgálat lényegét. Az eredmények azt mutatják, hogy „[az] idősebbek jobban, rutinosabban birtokolják a különböző mentális műveleteket (rész-egész, ok-okozat stb.), és ezek részletezőbb (tehát nem csak szembeállító, kiegészítő) viszonyok szerinti felosztást tesznek lehetővé egy-egy szó strukturális holdudvarában, amely tükröződik a legközelebbi szomszéd megválasztásában is. Az életkor nagyobb beszédtapasztalattal jár. Ez biztosítja az adott beszédközösségben normaként elfogadott prototipikus és idiomatikus kapcsolatok könnyebb mozgósítását, amiről az idősebbek tettek tanúbizonyságot” (180). A vizsgálat azonban az ismertetésben említett alkalmazottnyelvészeti-értelmezések szerint inkább leíró jellegű alapkutatás. Ezen a helyen érdemes lett volna összekötni a vizsgálatot például a tanulás vizsgálatával vagy legalábbis utalni arra, hogy esetleg összefüggésbe hozhatók egymással.

Csernicskó István *Nyelvek vetélkedése a nyelvi tájképben: kárpátaljai példa* (2015/1–2: 71–84) című tanulmánya egy mára – elsősorban a két- és többnyelvűség kutatásában – divatosá vált szociolingvisztikai műfajt képvisel. „Miközben a nyilvános tér folyamatosan átalakul, mozgásban van, a nyelvi tájkép kutatása – nyilván az elsősorban a pillanat megragadására alkalmas fénykép miatt – jellemzően szinkron jellegű: a kutatók rendszerint egy-egy adott időszakra érvényes módon jellemzik a szimbolikus térben megjelenő feliratokat, nyelveket. A változás megragadása azonban a nyelvi tájkép kutatásában is rejt magában lehetőségeket. Az alábbiakban azt mutatjuk be kárpátaljai példák segítségével, miként jeleníthetők meg néhány fényképfelvétel és kordokumentum révén a régió politikai és nyelvi viszonyaiban bekövetkező átalakulások; hogyan tükröződnek a nyelvpolitikai dominanciaváltások egy-egy fotón, képeslapon, bélyegen, nyomtatványon” (71). A szerző bemutatja a kárpátaljai régió hovatartozásának és a hivatalos nyelvnek a változásait a kiegyezéstől napjainkig. A máshonnan is ismert településnév-táblákat látjuk fényképeken, ezeken az orosz, a cseh vagy az ukrán név szerepel, sokszor csak cirill betűsen, aztán a magyar nevet is magyarul, esetleg fekete festékkel bekenve, ezeken kívül archív anyagok másolatait: levelezőlapokat, postai pecsétet, bélyegeket, amelyeken az állami hovatartozás változásai, az átmeneti korszakok jellemzői szemléltethetők. A tanulmány legértékesebb része azonban az, amikor a szerző a nyelvi tájkép elemeit értelmezi, és szemiotikai elemzésnek veti alá.

Összefoglalásként megállapítható, hogy a folyóirat tudományos színvonala általában egyenletesnek mondható, természetesen vannak benne alaposabb, jelentősebb és kevésbé alaposan elkészített, kevésbé jelentős közlemények is. A sokszínűség jellemző rá, de mintha időnként egy-egy kiemelt tudományterület fórumává válna. Ilyen terület például a beszédkutatás, igaz, a valóságban is az ide

sorolható szakemberek végzik talán a legtöbb, akár itt bemutatható vizsgálatot. Az utóbbi időben megnőtt az idegen nyelvű, általában angol, néha német nyelvű tanulmányok száma. Ez egyrészt nyitást jelent a nemzetközi tudományosság területére (a publikálók általában nem magyarok), másrészt viszont hasznos lenne az elsősorban a magyar tudományosságnak szóló folyóiratban magyar nyelvű összefoglalókat is publikálni a magyar olvasók számára, a magyar szerzők tanulmányairól is. Nyithatna rovatot a folyóirat a külföldi szerzőktől származó közleményeknek, ott rendszeresen közölhetne tőlük. Jelenleg vannak olyan számok, amelyek szinte kizárólag vagy túlnyomórészt angol nyelvűek, és vannak vegyesen magyar és angol nyelvű kiadványok.

A folyóirat színvonalas tanulmányaival minden alkalmazott nyelvészeti iránt érdeklődő számára rendszeresen nyújt tájékoztatást a tudományterület újdonságairól. Az anyanyelv-pedagógusnak különösen a beszédkutatás, az írás- és olvasástanítás, a szövegértés területén kínál olyan kutatási eredményeket, amelyek alapul szolgálhatnak módszertani gondjai megoldásához, elősegíthetik módszertani fejlődését.

### Irodalom

- Andor József 2004. A Mester és performanciája: Interjú Noam Chomsky-val. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 4/1: 91–109.
- Csernicskó István 2015. Nyelvek vetélkedése a nyelvi tájképben: kárpátaljai példa. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 15/1–2: 71–84.
- Károly Krisztina 2002. Az alkalmazott nyelvészeti kutatások néhány alapvető módszertani kérdéséről. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 2/1: 77–87.
- Kiefer Ferenc et. al. 2001. Körkérdés. Az alkalmazott nyelvészeti fogalma, területei. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 1/1: 5–16.
- Konczosné Szombathelyi Márta 2002. A magyar és idegen nyelvek változó használati értéke. Vizsgálat egy győri, külföldi érdekeltségű vállalatnál. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 2/2: 79–92.
- Kontra Miklós 2006. Magyar nyelvtudomány, társadalmi felelősség, politika. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 6/1-2: 177–185.
- Laczkó Mária 2008. A szövegértési nehézségek hátterében meghúzódó részkészségekről egy vizsgálat tükrében. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 8/1–2: 101–120.
- Lengyel Zsolt 2013. A mentális lexikon: életkortól függő strukturális tényezők. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 13/1–2: 163–181.
- Mászlainé Nagy Judit 2010. A roma és magyar kisiskolások pragmatikai kompetenciájának fejlesztési lehetőségei a tanórákon. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 10/1–2: 65–79.
- Mászlainé Nagy Judit 2007. A bocsánatkérés pragmatikája a kisiskolások körében. *Argumentum* 3: 65–84.
- Mászlainé Nagy Judit 2008. A kisiskolások pragmatikai kompetenciájának fejlődése a bocsánatkérés kapcsán. *Argumentum* 4: 186–203.
- Mászlainé Nagy Judit 2009. A jászapáti roma és magyar kisiskolások fogalmazásainak kultúraközi elemzése. *Magyar Nyelvjárások* 47: 145–170.
- Mászlainé Nagy Judit 2010. A jászapáti roma és magyar kisiskolások nyelvhasználati stratégiáinak kultúraközi elemzése: a konverzációban való részvétel. In: Gécseg Zsuzsanna (szerk.) *LingDok 9. Nyelvész-doktoranduszok dolgozatai*. Szegedi Tudományegyetem, Nyelvtudományi Doktori Iskola. Szeged. 75–99.
- Szépe György–Zsolnai József 2001. Beszélgetések nyelvtudományról, pedagógia tudományról, NYIK-programról, terveikről. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 1/1: 115–119.
- Vékony Valéria 2012. Írott nyelvi kétnyelvűség németországi magyar migráns gyerekek körében. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 12/1–2: 105–126.

**Eőry, Vilma: Sixteen years of the journal *Applied Linguistics* [*Alkalmazott Nyelvtudomány*] – An overview**

**Az írás szerzőjéről**

*Eőry Vilma*

szakmai tanácsadó, Magyar Nyelvstratégiai Intézet, Budapest  
eoryvilma[kukac]gmail.com